

SİYAH SAYILAR VE VİKTİMOLOJİ

Asistan Füsun SOKULLU

I. GİRİŞ

Bir toplumda ne kadar suç vardır? Bu soruya cevap vermek hiç kolay değildir. Şimdiye dek bu konuda bize ancak suç istatistikleri yardımcı olmuştur. Toplumdaki suç frekansı, bunun nedenleri, önleme çareleri, suç işleyenleri doğru yola yöneltmek üzere bazı tedbirler alma, tutuklama ve cezalandırma, ancak suçların bilinmesi ile mümkündür (1).

Toplumda işlenen bazı suçlar karanlıkta kalır, yani bazı suçlardan ne polisin ne de adliyenin haberi olur. Bu nedenle, suç istatistiklerinde de görünmedikleri için «siyah sayılar» olarak adlandırılırlar. Bilinmeyen suçluluğa tek yaklaşım olanağı ise mağdurlar yolu ile olabileceğinden, incelememizde siyah sayıları «viktimoloji» (mağdurbilim) ile birlikte inceleyeceğiz.

Kriminoloji bilimin bir dalı olan Viktimoloji suçları ve suçluluğu mağdurları açısından inceler. Yeni oluşmuş bu terim, Lâtin kökenli olmıyan dillerde pek kullanılmamaktadır. Çünkü bu sözcüğün üretilmiş olduğu «victim» (mağdur, suç kurbanı) sözcüğü Germen dillerinde bulunmamaktadır.

Bu terimi ilk kez Mendelson kullanmış, çalışmalarıyla yeni bir disiplin başlatarak, yaşantılarında kaybeden tipleri, suçların ve kazaların kurbanlarını incelemiştir.

Alman düşünürü Weiss ise bu düşünceye tümüyle karşı çıkmakta ve «eğer viktimoloji terimi benimsenirse 'viktoroloji' sözcüğü de

(1- Taft Donald R., Criminology, New York, 1950, s. 20.

kullanılmalıdır» demektedir. Gerçekten viktoroloji sözcüğü «victory» (zafer) sözcüğünden türemiştir. Lombroso'dan bu yana kriminoloji, hep viktoroloji olarak incelenmiş, yani suçlu veya suçu işleyip zaferi kazanan kimseler (Lâtincede «viktires») üzerinde durulmuştur. Uygulamada suçtan çok suçlu ile savaşılmış, mağdurlara ilişkin sosyolojik bulgularla ve suçun doğumundaki toplumsal sorumluluklara ilişkin kuramlarla ilgilenilmemiştir (2).

Gerçekten de suçlar hep failer açısından incelenmişse de bunu viktoroloji olarak adlandırmak çok gereksiz bir çabadır. Çünkü failleri zafer kazanan kişiler olarak adlandırmak hem suçu teşvik eder hem de genel ahlâk ilkelerine aykırıdır.

II. İSTATİSTİKLER VE SİYAH SAYILAR :

A. Genel Olarak Suç İstatistikleri :

İstatistik metodu kriminolojinin araştırma metodlarından biridir. Suç istatistikleri kriminoloji biliminde çok önemli yer tutar, çünkü «suçun yer, tarih itibariyle dağılımını, suçların ne miktarda olduğunu ve hangi şartlarla birlikte olarak mevcut bulunduğunu» saptamak, görevlilerin başarılarını, suçlu sınıflarını, bunların özelliklerini v.b. gibi bilgileri belirlemek için kullanılır (3).

B. Suç istatistiklerinin türleri :

1 — *Polis istatistikleri* (4): Bunlar polis tarafından tutulur. Yurdumuzda yapılan araştırmalarda, daha çok İnterpolce yayımlanan istatistiklerden yararlanır ki bunlar da polisçe belirlenen, diğer bir deyişle, bilinen suçluların sayısına dayanır (5).

2 — *Adalet istatistikleri* (6): Bu aşamada, yani olaylar polisten mahkemeye gelince birçoğu elenir. Doğal olarak bunlar istatistiklerde yer almazlar. Adalet istatistikleri yetersiz ve sınırlıdır, çün-

(2) Weiss, Kurt. «Viktimologie und Viktorologie in der Kriminologie» Monatschrift für Kriminologie in Strafrechtsreform, 55. Jahrgang, Juni, 1972, Heft 4, s. 170-180.

(3) Dönmezer, Sulhi, Kriminoloji, İstanbul, 1971, s. 24.

(4) Ayrıntılı bilgi için bkz. Taft, 24-25.

(5) Dönmezer, 58.

(6) Ayrıntılı bilgi için bkz. Taft, 24-25.

kü bu eleme yurdun çeşitli bölümlerinde aynı olmaz. Bu nedenledir ki adli suç istatistiklerinin yarısıftığı gerçek de buna bağlı olarak farklı olmaktadır. İlden ile, ilçeden ilçeye dahi çeşitli farklılıklar vardır. Örneğin adalet istatistikleri Amerika Birleşik Devletlerinin ancak bir bölümünü kapsamına alır. Güney Bölgesini, Illinois, Missouri ve Nebraska gibi bazı eyaletleri içine almamaktadır.

Elemedeki bu farklılık çeşitli suç türlerinde de kendisini gösterir. Örneğin ihtilâs-zimmet suçları duruşma aşamasına ulaşınca dek yüzde 81.26 bir elemeye uğrar. Hırsızlıkta bu oran yalnızca yüzde 42.95 tir. Bu eleme, mahkeme aşamasında, dolandırıcılık - sahtekârlık - ihtilâs - zimmet davalarında yüzde 93.43, hırsızlık davalarında ise yüzde 73.69 dur (7).

Ayrıca mahkeme yazmanlarının yaptıkları kayıtlara de pek güvenilmemelidir.

Bu yetersizlik Amerika ve Avrupa ülkeleri arasındaki Ceza Hukuku uygulamasının farklılığından da doğar. Amerika'da ise her eyaletin ayrı anayasası, ceza ve ceza muhakemeleri usulü kanunları ve mahkemeleri vardır. Ustelik her eyalette bunlar birbirinden bağımsızdır (8). Amerikalı yazarlar bu aksaklığın önüne geçmek için her eyalette bilgi toplayan bir büronun kurulmasını önermektedirler (9). Gerçekten ancak bu şekilde birbirini tutan istatistikler ortaya çıkarılabilir.

Oregon'da yapılan istatistikler, yargılama aşamasında kadınların mahkûmiyetten kurtulabilmek bakımından daha şanslı olduklarını göstermektedir. Bu, tüm Amerika açısından doğrudur (10). Yurdumuzda da kadın suçlular daha fazla hoşgörü ile karşılanmaktadır (11). Bu nedenle de kadın suçluluğunun daha büyük bir kısmı istatistiklerde siyah sayılar olarak kalmaktadır.

(7) von Hentig, Hans, *Crime, Causes and Conditions*, New York, 1947, s. 65.

(8) Beattie, Ronald H., «Problems of Criminal Statistics in the United States», *Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science*, Vol. 46, No. 2, July-August, 1955, s. 161.

(9) Beattie, s. 186; Bilinen suçlar ve bunların ABD kaynakları için bkz. *Correctional Research Bulletin*, No. 15, November, 1965, s. 5-8.

(10) Von Hentig, 67.

(11) Council of Europe, Sixth European Conference of Directors of Criminological Research Institutes, Strasburg, 1968'de Ord. Prof. Dönmezer'in tartışmalarda yaptığı beyanlar, s. 35.

Adli suç istatistiklerinde suçlar, bazen işlendiklerinden farklı bir görünüm yansıtırlar. Örneğin mevsuf bir hırsızlık basit bir hırsızlık olarak görünebilir. Toledo'da meydana gelen bir soygunculuk olayında suçlu, yargılamanın sona ereceği zamana kadar çalmış olduğu elmasları nereye sakladığını açıklamamakta direniyordu. Amacının, yedi yıl kadar olacak cezasını çekip çıktıktan sonra bu elmasları sermaye yapıp yaşamını yeni baştan düzenlemek olduğunu belirtti. İade ettiği takdirde cezasının yedi ay olacağını vaadedilmesi üzerine elmasları geri verdi ve eyalet savcısının da kabul etmesi üzerine eşyalardan sadece birini çalmış gibi gösterilerek basit hırsızlıktan yargılandı (12). Böylece asıl işlediği suç hiçbir şekilde resmîyet kazanamadı ve istatistiklere de olduğu gibi geçemediği için siyah sayı olarak kaldı.

3 — *Cezaevi istatistikleri*: Suç işlemiş kimselerin ancak az bir bölümünü temsil ettikleri için bu istatistikler yeterli olmaktan çok uzaktırlar. Örneğin Amerika'da suç işlemiş olup da cezaevine girmemiş suçlular, tüm suçluların yüzde 64.5 ini oluşturur (13).

4 — *Diğer istatistikler*: Kriminolojik araştırma yapan kurumlar ve bilim adamları da bilimsel istatistikler yaparlar (14). Polis, adalet ve cezaevi istatistikleri arasında büyük boşluklar kalır. İşte bunlar bilimsel istatistiklerle doldurulur. Özellikle polisin müdahale edemediği pek çok ilginç suç bu şekilde incelenir (15).

5 — *Uluslararası istatistikler* ise daha geniş ölçüde karşılaştırma yapma olanağını sağlar. Fakat ülkeler arasında görülen yargılama yöntemlerindeki farklılık nedeniyle bu istatistikler de tam doğruluk göstermezler. Çok yararlı olabilecek bu istatistikler yetersizlikleri nedeniyle, şimdiki durumda pek de yararlı olamamaktadırlar (16). Tüm ülkelerin aynı ilkelere dayanarak verdiği sayılarla ve uluslararası işbirliği ile, hatta uluslararası bir örgüt kurularak hazırlanacak olan istatistiklerin değeri ve yararı tartışılmayacak kadar büyüktür.

(12) Von Hentig, 69-70.

(13) Von Hentig, 71-72.

(14) Dönmezer, 25.

(15) Von Hentig, 75.

(16) Sutherland, Edwin H., *Principles of Criminology*, New York, 1939, s. 46.

Genel olarak, istatistikler gerçek suçluluk durumunu ortaya koymaktan çok uzaktırlar. Ferrinin yaptığı ayırımı göre suçluluk.

Uç bölümde incelenebilir:

a) Kanunî suçluluk, yani mahkemenin elkoyduğu suçlar,

b) Bilinen suçluluk, yani polisin bildiği suçlar (17),

c) Gerçek suçluluk, yani ortaya çıkan suçlar değil de gerçekten işlenen suçlar (18).

Bizi ilgilendiren gerçek suçluluktur, çünkü bu, işlenen suçların gerçek toplamıdır. İşte bu suçluluk tam olarak bilinmez. Gerçek suçluluğun bilinmeyip de istatistiklere yansımayan bu bölümüne «siyah sayılar» adı verilir (19).

III. SİYAH SAYILAR KAVRAMI VE TÜRLERİ

Siyah sayılar sorunu eski tarihlerden itibaren araştırmacıları ilgilendirmiştir. Quetelet ve Guerri gibi 19. yüzyıl sosyolojik ekol mensubu öncüler araştırmalarını resmî suç istatistiklerine dayandırdıkları halde, bunlarda bazı eksiklikler ve kusurların bulunduğu farkında idiler (20). Balzac «Karanlık Bir Dava» adlı eserinde, «Yüz dava içinde adaletin kendi kapsamı içinde geliştirdiği dava sayısı onu geçmez» (21) demiştir.

Daha 1836 yılında Bulwar siyah sayıların tartışmasını yapacak kadar bilinçlenmişti. Bundan üç yıl sonra ise Rawson, «Tutuklanan suçlu sayısını en iyi görünümde yansıtan bir kayıt dahi işlenen suç satışını tam olarak göstermez, çünkü bu daha çok mağdurun ya da savcının takdirine ve polis sisteminin yeterliliğine bağlıdır. Tutuklamalar az olduğu zaman suç çok miktarda olabilir», demiştir (22). Bu gerçek, dünyanın diğer ucunda da düşünürlerin dikka-

(17) Dönmezer, 29.

(18) Taft, 21.

(19) Dönmezer, 29.

(20) McClintock, F.H., «The Dark Figure», Sixth European Conference of Directors of Criminological Research Institutes, Council of Europe, Strasbourg, 1969, s. 3.

(21) Hirsch, Charles A., «Les Chiffres Cachés de la Statistique Criminelle, Revue Internationale de Criminologie et de Police Technique, Vol. 10, No. 2, Année 1956, Avril-Juin, s. 110.

(22) McClintock, 3.

tinden kaçmamış, 1908 yılında bir Japon savcısı olan Oba bilinmeyen suçluk olgusunu saptamıştır (23).

Daha sonra Alman ve Amerikan Kriminologlarının da yakından ilgilendiği siyah sayılar, gizli kalınmış suç ve suçluları ifade eder. Bugün hepimiz biliyoruz ki, karayolları üzerinde binlerce sürücü son derece sıkı olan trafik kurallarını hiç bir kuşkuya düşmeden, pekâlâ çiğneyebilmektedirler (24). Hergün cürüm niteliğinde olmayan ve resmî mercilerce bilinmeyen önemli sayıda suç oluşmaktadır. Genellikle bunlar cezalandırıcı güçlerin etkisi dışında kalırlar. Tüm ülkelerin adli sicillerinde bizim suçlu ve suç hakkındaki alışlagelmiş bilgilerimizi altüst edecek nitelikteki kontrol edilememiş bir suçluluk bulunmaktadır. Çünkü toplumda var olan suçlar karşısında bilinenler son derece küçük bir oran meydana getirirler (25).

19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyıl başlarında, toplumdaki suçluluğu ölçmekte, polis istatistiklerinin mi, yoksa mahkeme istatistiklerinin mi daha uygun olduğu konusu çok tartışıldı. Bugün polis istatistikleri ve mahkeme istatistikleri konuları siyah sayılar olgusuna ilişkin bazı sorunları içermektedir. Tümünün üstünde, bu iki tür istatistiğin güvenilirliği ve yeknesaklılığı üzerinde de durmak gerekir. Fakat her halde, «polisçe bilinen suçlar», «suçtan mahkûm olmuş kişiler»den daha iyi bir ölçüdür (26).

Mantığa aykırı görünüyorsa da siyah sayılara ilişkin bir çalışmada ilk incelenecek ve devamlı başvurulacak olan, toplumdaki «bilinen» suç ve suçluluktur. Ancak polisçe saptanmış veya polise bildirilmiş suçlar belirlendikten sonradır ki, bilinmeyen suçluluk saptanabilir (27).

Bu alanda çalışmalar iki türlüdür; gizli suçluluk çalışmaları ve suç kurbanına ilişkin çalışmalar .

1 — *Gizli suçluluk çalışmaları*: 1930'lardan sonra yapılan çalışmalar, resmi suç kayıtları ve mahkûmiyetlerin ötesinde bazı noktaları içermeye başlayınca, daha önce yapılmış bulunanların çok sınırlı olduğu ortaya çıktı. Gerçekten istatistikler toplumdaki suçluluğun portresini çizmekten çok uzaktı.

(23) Hirsch, 110.

(24) Hirsch, 110-111.

(25) Von Hentig, 64.

(26) McClintoc, 3-4.

(27) McClintoc, 4.

Gizli suçluluk konusunda yapılan ilk çalışmalarda şu iki sorunun birlikte ele alınması yönünde bir eğilim göze çarpmakta idi:

a) Resmi istatistiklerin ötesine gidilince toplumdaki suç hacmi nedir?

b) Orta sınıfların suçluluk durumu ve yargılanamamalarına hangi nedenler yol açmaktadır?

Gizli suçluluk çalışmaları birçok bakımlardan sınırlıdır. En önemli eksiklik bu çalışmaların çoğunda amacın belirtilmemiş olmasıdır. En kötü resmi istatistiklerde dahi çok sayıda yeni olgular bulunur, fakat sistemli olmadıkları için bunlardan azami şekilde yararlanılamamaktadır (28).

2 — *Suç kurbanına ilişkin çalışmalar*: Mahkûm olmuş veya polisçe bilinen suçlular üzerinde yapılan çalışmalar daha çok mağdurların sosyal ve kişisel özellikleri, suçların ortaya çıktığı durumlar, mağdurların suçun oluşmasını ne derecede etkilediği ve suçlularla olan ilişkilerini incelemiştir.

İncelemeler yegginlik (şiddet) suçları ve cinsel suçlardan, mala karşı işlenen suçların mağdurlarına kadar uzanmaktadır. Ayrıca çözümlenmiş ve çözümlenememiş suçlar ve mahkûm olmuş ve olmamış suçlularla mağdurların ilişkileri incelenmiştir.

1840 tarihli raporlarda da rastgele seçilen suç kurbanları ile yapılmış görüşmelere rastlanmıştır. Fakat bu konudaki sistemli incelemeler ancak son on yılda yapılmaya başlanmıştır. Bu araştırmalarda karşılaşılan yöntem güçlükleri ve olanaksızlıklar gizli suçluluk konusunda rastlanılanlara çok benzemektedir. Her ikisinde de suçtan haberdar olabilme sorunu yer almaktadır. Viktimolojide, bireyin bir suçta mağdur olup olmadığını bilmesi önemlidir. Bu tür çalışmalarda suçun tanımı ve geçmiş suç olaylarının anımsanmasında bellek çok önemlidir. Bu çalışmaların, gizli suçluluk çalışmalarına kıyasla bazı avantajları vardır: bireylerin suçları polise neden bildirmediıklarını ve çeşitli suçlara karşı mağdurun tutumunu açık bir şekilde ortaya koyar (29), Kişi suçtan zarar gördüğünü bile bile, adli makamlara ya da polise kaç kez başvurmuştur? Hangi kadın, hiç olmazsa söz atma düzeyinde bir eylemin mağduru olduğunu bildiği halde omuz silkip geçmemiştir. Mağdurlara söz vermek, ce-

(28) McClintoc, 11-13.

(29) McClintoc, 19-20.

zalandırılmıyan suçluluğun alanının ne kadar geniş olduğunu ortaya koyar (30).

Siyah sayılara ilişkin sorunlar 4 alanda incelenmelidir:

1 — Suçta siyah sayılar: suçların polise ihbar edilmemiş yahut da, polisçe saptanmamış olması nedeni ile polis istatistiklerinde görülmemesi,

2 — Nüfus içindeki suçlulukta siyah sayılar: suçların polis tarafından saptanmış olmasına rağmen suçlunun bulunamamış olması,

3 — Nüfus içindeki suçlulukta gri sayılar: suçluların polisçe saptanması ve şüphelinin sorguya çekilmesi veya sanığın tutuklanmasına rağmen çeşitli nedenlerle hüküm verilememesi ve suçlunun mahkûm edilememesi,

4 — Mahkûm olmuş suçluların suç sicilinde siyah sayılar: Suçlunun istatistikte görünen suçtan dolayı mahkûm edilmiş olmasına rağmen, ayrıca başka suçlar da işlemiş olması ve bunları polisin bilmemesi durumu.

IV. SUÇTA SİYAH SAYI :

A) Genel Olarak :

Siyah sayılar üzerinde yapılan ilk çalışmalar daha çok polisçe bilinen sayıların doğruluğu üzerinde dururdu, çünkü o zamanlar, polisçe saptanmış suçların toplumdaki gerçek suçluluğu temsil ettiği sanılırdı. Fakat 1930'lardan sonra zihinlerde bazı yeni sorular belirmeğe başladı:

1 — Polisçe tutulan istatistikler ne kadar doğrudur?

2 — Suç kurbanlarının, suçtan zarar görenlerin veya halktan birinin suçu polise bildirmemesine ne gibi etkenler yol açmıştır?

3 — Siyah sayı hakkında ne gibi tahminler yapılabilir?

Polis istatistikleri sorunu incelenirken polis kayıt sistemi teknikleri üzerinde durulmuş, araştırmalar polisin aldığı bilgilerin ne de-

recede doğru olduğunu ve bunların ne derece doğru olarak kaydedildiğini belirlemeğe çalışmışlardır. İstatistiklerin hepsinin aynı sistem içinde ve aynı şekilde tutulması gerektiği bilinci de var idi. Bu sorunlar halâ önem taşımaktadırlar.

Polise ulaşan suçlar, şu veya bu nedenle, resmi suç istatistiklerine girmezler ve bu nedenle de siyah sayıların bir bölümünü oluştururlar. Polis asıl fonksiyonunun suç istatistiği hazırlamak değil, düzeni korumak ve suçluları yakalamak olduğunu iddia etmekte ve bu nedenle istatistik sorununu ikinci plâna itmektedir. Bu gözönünde tutularak, yayınlanmış suç istatistiklerine, ancak hukuk uygulaması ile doğrudan doğruya ilgili olurlarsa güvenilmelidir.

Polisin suçu kaydetmesi ilk önce suçun önemine bağlıdır. Bunda ölçü, kamunun ve polisin düşüncesidir. Bu ise kesin bir ölçü olmayacağından, aslında önemli olan bazı suçlar, istatistiklere geçmeyebilir.

Suçü kaydederken şu üç nokta gözönüne alınmalıdır:

- 1 — İhbar edilebilecek suçlar,
- 2 — Ortaya çıkarılabilecek suçlar,
- 3 — Önlenebilecek suçlar.

Bu özellikleri olmıyan suçların kaydedilmeleri güçtür.

Yüzyılımızın başlarında polis istatistiklerinin güvenilirlikleri ve yararları tartışılırken, bunu, kamunun ve mağdurun haber verme eğiliminde zaman zaman görülen farklılıkların önemli derecede etkilediği görülmüştür (31). Çünkü bu eğilim azaldıkça suçta siyah sayılar artar, eğilim fazlâlaştıkça siyah sayılar azalır. Yani eğilimin artmasıyla polis istatistikleri daha güvenilir ve yararlı duruma gelirler.

Bazı suçlar suçlu ve polisi doğrudan doğruya karşı karşıya getirir. Örneğin araç sürücüsünün polisin hemen önünde trafik kurallarını çiğnemesi. Fakat bu kural değildir, çünkü genellikle bir şikâyetçi ile polisin işbirliği gereklidir, yani mağdur polisi suçtan haberdar etmelidir. Fakat mağdurun, örneğin öldürülmesi halinde şikâyetçi olması olanağı yoktur, yahut ta mağdur çeşitli nedenlerden dolayı harekete geçmek istememektedir (32).

(31) McClintoc, 7-8.

(32) Von Hentig, 58.

B) Suçta Siyah Sayıların Oluşmasına Mağdurun Yolaçması :

1 — Suçlunun mağdur tarafından yeterli bir şekilde tanımlanamaması: Buna suç kurbanının içinde bulunduğu çeşitli nedenler yolaçar. Örneğin mağdurun küçük olması veya çevre şartlarının faili görüp tanıyabilmek için yetersiz olması yani havanın karar-mış veya mağdurun şaşır-mış veya korkmuş olması halleri. Fail ol-gun bir insan olsa da, suçluyu tanımlayamama güçlüğü ile karşık-arşiyadır (33).

Cinsel suçlarda mağdurların yaşına göz atacak olursak (34) :

| Mağdurların yaşı | Erkek yüzde | Kadın yüzde | Toplam yüzde |
|------------------|----------------|----------------|-----------------|
| 8'in altında | 20.0 | 27.2 | 24.9 |
| 8 - 14 | 52.6 | 39.3 | 43.5 |
| 14 - 16 | 11.4 | 14.0 | 13.2 |
| 16 - 21 | 5.1 | 7.1 | 6.5 |
| 21 ve üstü | 10.9 | 12.4 | 11.9 |
| Toplam | 100.0 | 100.0 | 100.0 |

Görüldüğü gibi cinsel suçlarda kadın ve erkek mağdurların büyük çoğunluğu 16 yaşın altındaki guruplarda toplanmakta ve 21 yaştan büyük olanların oranı ise, çok düşük bulunmaktadır:

Mağdurları küçük olan cinsel suçları polis şu şekillerde öğren-mektedir (35) :

| | Yüzde |
|--|-------|
| — Polis veya park bekçisi suçun işlendiğini görür | 8.9 |
| — Mağdurlar polise başvururlar | 16.1 |
| — Halktan biri ya suçu görür veya mağduru üzüntülü bir durumda bulur ve polise haber verir | 8.0 |

(33) Radzinowicz-Odggers-McClintoc, Sexual Offences, A Report of the Cambridge Department of Criminal Science, London, 1957, s. 30-31.

(34) Radzinovicz-Odggers McClintoc, 85.

(35) Radzinovicz-Odggers-McClintoc, 86.

| | |
|--|------|
| — Mağdur anne ve babasına söyler, onlar da polise başvururlar | 43.7 |
| — Anne, baba veya başka bir sorumlu kimse suçu farkeder ve polise başvurur | 15.9 |
| — Diğer şekiller | 7.4 |

2 — *Mağdurun rızası*: Mağdurun suça rıza gösterdiği durumlarda, örneğin çocuk düşürme suçları ve cinsel suçlarda bu suçların ihbar edilebilme olanağı çok düşüktür (36).

Konumuz açısından cinsel suçlarda, ancak buluş dönemine erişmiş küçüklerin rızasından söz edilebilir. Çünkü küçük mağdur, çoğu kez kendisine karşı yapılanı kavrayamaz, hatta bazen eyleme karşı hareketsiz kalır. Bazı mağdurlar ise ailelerine rızaları olduğunu söylemezler, bazıları ise, ancak suç işlendikten bir süre sonra üzüntü ve pişmanlık duyarak durumu açıklamak yoluna giderler (37).

3 — *Mağdur ve suçlu arasında önceden var olan ilişkiler* de mağduru suçu ihbardan alıkoyar. Örneğin mağdur akrabası, dostu veya iş arkadaşı olan suçluyu küçük düşürmek istemez (38).

Suçlu ve mağdur arasında önceden var olan ilişkiler (39) :

| | Yüzde |
|---|-------|
| — Mağdur ve suçlunun akrabalık veya kiracılık gibi nedenlerle birarada oturmaları | 7.9 |
| — Dostluk veya çocuklar arasındaki arkadaşlık | 9.0 |
| — Birarada çalışma veya aile tarafından tanınan komşuluk ... | 9.7 |
| — Gençlik klüpleri üyeliği | 3.0 |

Aile yaşantısı, aile içinde oluşan bazı suçların gizli kalmasına sebep olur. Örneğin işkence yapan kocasını ihbar edip etmeme arasında bocalar durur kadın. Bir suçluyu gizlemek veya yaşamını sağlayan kişiyi ihbar etmek açmazı içindedir. Bu arada ana-babanın çocuğu terbiye etme yetkisini de unutmamak gerekir. Bunun

(36) McClintoc, 9.

(37) Radzinowicz-Odggers-McClintoc, 103.

(38) McClintoc, 9.

(39) Radzinowicz-Odggers-McClintoc, 89.

kapsamı içine, gerektiğinde çocuğu cezalandırma hatta dövme yetkisi de girer (40). Bu gibi eylemler suç olmadıklarından siyah sayıları da oluşturmazlar. Fakat, doğal olarak bunlar hakkın sınırını aşarlarsa suç sayılırlar. Suç niteliğinde olan bu tür birçok eylem polise veya adliyeye aksettirilmemiştir (41).

Türk Ceza Kanununun 524. maddesi ile yasakoyucu hırsızlık, dolandırıcılık, iflâs cürümleri, emniyeti suistimal, eşyayı cürmiyeyi satın almak ve saklamak, nası ızır, başkasının arazisine hayvan sokmak, başkasına ait hayvanı öldürmek cürümlerinin maddede belirtilen mağdurlar aleyhine işlendiği takdirde failer hakkında kovuşturma yapılamayacağı, yine aynı suçlar aralarında belli bir akrabalık olan kişiler aleyhine işlenirse kovuşturmanın şikâyete bağlı olacağı ilkesini saptamıştır. Aynı ilke Fransız, Belçika, İsviçre, İtalyan, ve Alman Ceza Kanunlarında da küçük farklarla yer almaktadır (42). Birbirlerine akrabalık bağları ile bağlı kişiler arasındaki ilişkilere adli mercileri olanak oranında karıştırmamak gerekçesi ile bir toplum gerçeği yasa hükmü haline getirilmiştir. Gerçekten suç, haklarında ayrılık kararı verilmemiş karı kocadan birinin, usul ve fûrudan yahut bu derece sıhrî akrabadan birinin veya analık, babalık veya evlâtlığın, faille beraber bir dam altında yaşayan erkek veya kız kardeşin zararına olarak işlenmiş olursa fail hakkında kovuşturma yapılmaz. Bu hüküm yasada yer almamış olsaydı da aynı mağdurların şikâyet etme olanakları çok düşük olacaktı. Suç, haklarında ayrılık kararı verilmiş olan karı veya kocanın, veyahut faille beraber bir dam altında yaşamayan erkek veya kız kardeşin veya fail ile beraber bir dam altında yaşamakta olan amca, dayı, hala, teyze, yeğen veya ikinci derecede sıhrî akrabanın zararına işlenmiş ise kovuşturma şikâyete bağlıdır. Çünkü daha az yakın olan bu gurup akrabasını şikâyet ederken, mağdur daha az tereddüt duyar. İhbar edilme olanakları birinci guruba kıyasla daha fazla olan bu hısımları adli makamlara bildirip bildirmeme konusunda mağdura bir seçim hakkı tanınmıştır (43).

(40) Von Hentig, 62.

(41) Von Hentig, 63.

(42) Dönmezer, Sulhi; Ceza Hukuku Hususî Kısım, Şahıslara Karşı ve Mal Aleyhinde Cürümler, 8. Bası, İstanbul, 1974, No. 564.

(43) Ayrıntılı bilgi için bkz. Dönmezer, Hususî Kısım, No. 563-578.

4 — *Korkma ve çekinme gibi çeşitli nedenlerle de mağdur suçu polise bildirmez :*

a) Mağdur suçu polise intikal ettirmeğe değmeyecek kadar önemsiz bulur. Bu, değeri çok düşük malların çalınması ve örneğin sözatma gibi cinsel suçların varlığı halinde sözkonusu olur.

b) Bir yargı yoluna başvurmanın kaybettireceği zaman ve paranın suçun sonuçladığı zarardan daha fazla olacağını hesaplayan büyük iş sahipleri (44), barkerler, avukatlar, doktorlar ve din adamları şikâyet etmektense, başlarına geleni signeye çekmeyi tercih ederler (45). Örneğin dolandırılan bankanın bunu kimseye duyurmadan ve itibarını yitirmeden örtbas etmesi.

c) Mağdurun suçtan zarar gördüğü durumun açıklanmasını utanç verici bulması. Örneğin iş yolculuğunda olduğu sırada parası bir fahişe tarafından çalınan evli erkek bu durumu en yakınlarına dahi söylemekten çekinir (46).

Burada aleniyetten çekinme nedeni ile suç kurbanı polise başvurmaz. Şantaj olaylarının çoğunda durum böyledir. Cinsel suçların çoğu da aynı nedenle gizli kalırlar. Burada kanun değil, örf ve âdet buna engel olmaktadır. Özellikle önemli kişiler, orta sınıfın açıklamakta sakınca görmediği işlerin aleniyete dökülmesini istemezler.

Aleniyet korkusundan, kumarda hile ile aldatılanlar bu işin açıklanması yönünde bir harekette bulunamazlar. Çocuk düşürme gibi binlerce suç ta aynı nedenle gizlilik içinde yürütülmektedir.

Çalınmış malları satın alan bir kimse de bu mallarını çaldırırsa, polisten hiçbir şekilde yardım istemeğe cesaret edemez, çünkü kendi durumu çok naziktir ve bunun piyasada açıklanmasını istemez (47). Benzer bir durumda da şu yöntemin kullanıldığı görülmüştür: hırsız malı bir dükkân sahibine satar, karşılığını tam olarak aldıktan sonra, başka bir hırsız, sahte arama müzekkeresi ile dükkânı arar, çalınmış malları bulur ve fazla miktarda bir rüşvet alarak dükkân sahibini serbest bırakır (48). Bu gibi bir durumda dükkân sahibi aldatıldığını farketse de, kendisi de bu arada suç işlemiş olduğundan, polise veya yargı mercilerine başvurulamaz.

(44) McClintoc, 9.

(45) Von Hentig, 60.

(46) McClintoc, 9.

(47) Von Hentig, 59-61.

(48) Von Hentig, 60; dipnot 4.

d) Suçlunun mağdurun gözünü korkuttuğu durumlarda, örneğin şantaj veya tehdit yoluyla para istenmesi durumlarında mağdurun polise başvurması olanağı çok düşüktür (49).

e) Suçların gizli kalmasının diğer bir nedeni de, bağımlılık ilişkisinin bulunmasıdır. Kişisel ve ekonomik bağımlılık olunca kanunun uygulanması ya sınırlanmış veya tamamen ortadan kalkmış olur. Hükümlü - gardiyan ilişkisi bunun tipik bir örneğidir (50). Gardiyanın hakaret veya sövmesine karşı hükümlü genellikle hiç bir tepki göstermez, çünkü bilir ki şikâyet ederse gardiyanın daha ağır eylemleri ile karşılaşacaktır.

f) Mağdurun polise başvurması halinde, mensup olduğu grupta itibarını yitireceği durumlarda onun yine aynı çekinme içinde olduğunu görürüz (51). Mağdur sorumlu kişiyi şikâyetten kaçınır, çünkü bazı gruplar içinde, ihbar kabul edilemeyecek bir davranış niteliğindedir. Örneğin bazı Türk köylerinde, gençlerin aralarında işledikleri suçları aileleri aralarında yatıştırırlar ve polise başvurmazlar. Bu tür davranışlar mahkûmlar arasında da görülür (52).

Bazı ırk ve din azınlıkları da uyuşmazlıkları aralarında çözmediği tercih ederler. Örneğin Amerika'da zenciler arasında işlenen suçların pek çoğundan polis haberdar olmaz. Örneğin musevî topluluğunda oluşmuş bir ırza tecavüz suçu sinagogda çözümlenmiş ve saldırıyı yapan gencin babası olsun, mağdur, küçük kızın babası olsun, saptanmış giderime karşı çıkmayı akıllarından geçirmemişlerdir (53).

Bazı işyerlerinde de işveren durumunda olan mağdur, çoğu kez faile kendisi ceza vermeyi düşünür, bu nedenle polise veya adliyeye başvurmaz. Örneğin işveren işçiyi ücret kesme, disiplin cezası verme, gibi yollarla cezalandırmak ister, çünkü failin adli mekanizmanın uygulanması ile uslanabileceği kanısında değildir. Aynı zamanda mağdur, şikâyet ettiği takdirde failin kendisi aleyhine sahip olduğu bilgilerin açığa çıkmasından çekinir (54).

(49) McClintoc, 9.

(50) Von Hentig, 62.

(51) McClintoc, 10.

(52) Council of Europe, Ord. Prof. Dönmezer'in tartışmalarda yaptığı beyanlar, s. 35.

(53) Von Hentig, 60.

(54) Hirsch, 120.

5 — *Mağdurun polise karşı düşmanca bir tutumu varsa, yine suç gizli kalır. Örneğin suçlular arasında işlenen suçlarda durum böyledir. Göçmenler de buldukları ülke polislerinin ve yerli halkın kendilerine karşı düşmanca duygulara sahip olduğu ve kendilerine yardımcı olmayacakları kanısındadırlar (55).*

6 — *Mağdur hukuk uygulama sürecini yeterli görmez ve ona güvenmezse yine suç gizli kalır. Suçlunun tutuklanması veya ceza görmesi olanağının az olduğu kanısındadır, bu nedenle de polisi harekete geçirmez (56). Örneğin 27 Mayıs ve 12 Marttan sonra kolluğa güven artmış ve ihbarlar çoğalmıştır.*

7 — *Bildirme olanağının çok düşük olduğu bir grup suç daha vardır: Mağdur bir suçla ilişkisi olduğunun farkında değildir (57), örneğin sahtekârlık suçlarında, ya da ihbar edecek durumda değildir, örneğin adam öldürme suçlarında (58). Mağdurun zarara uğradığını bilmemesinin çeşitli nedenleri olabilir. Örneğin bir banker uzun süre dolandırıldığını anlamamış, kaybının borsa işlemlerinde karşılaştığı şanssızlıklardan doğduğunu sanmıştır.*

Birçok hırsızlık olayında mağdur kaybının bir kaza sonucu olduğunu sanır ve durumu polise yansıtmaz. Büyük dükkânları maymuncukla açıp malları fark edilmeyecek bir şekilde alan hırsızlar, bunun uzun süre farkedilmediğini ve bundan önemli miktarda bir kazanç sağlamış olduklarını belirtmişlerdir (59).

Alınan para daha sonra daha başka kaynaklardan sağlanıp yerine konulursa, ihtilâs ve zimmet gibi suçlar da hiçbir şekilde farkedilemez (60). Mağduru ilgilendiren zararın karşılanması olduğundan, yitirdiği değerler geri verilince polise başvurmaz (61).

Von Hentig, yapıtında çok ilginç bir örnek vermektedir: «19 yaşındaki X, bir işyerinde mutemet olarak çalışmakta ve düşük bir ücret almaktadır. İçki, tütün gibi kötü alışkanlıkları olan bu gence işverenleri çok güvenmektedirler. Fakat bir süre sonra yarıldıklarını ve zekice aldatıldıklarını anlarlar. Kendisinde bulunan para ile spekülasyon yaptığı ve sağladığı kazanç ile önce işverenin parasını

(55) McClintoc, 10.

(56) McClintoc, 10.

(57) Taft, 21.

(58) McClintoc, 10.

(59) Von Hentig, 58-59.

(60) Von Hentig, 61.

(61) Taft, 21.

yerine koyduğu rastlantı sonucu anlaşılmamış olsa idi fail suçsuz ve dürüst bir insan gibi yaşayıp gidecekti» (62).

C) Suçta Siyah Sayıların Oluşmasına Mağdurun Dışındaki Nedenlerin Yolaçması

Polisin bilemediği suçlar olduğu gibi bilmek istemediği suçlar da vardır. Polisin bilip de kaydetmediği suçlara özellikle polisten birinin suçluları koruduğu durumlarda rastlanır.

Hırsızlar, suç işleyen bir kimsenin yeterli parası varsa, hemen hemen her zaman kurtulabileceğini beyan etmişlerdir.

Denver savcısı Van Cise bir yazıtında, polisin suçluları korumasına ait örnekler vermekte, 1922 yılında Denver'de yeraltı dünyasının çok önemli bir kişisi olan Blonger'ı anlatmaktadır: «Blonger, polise para vererek ve onun sağladığı koruma sayesinde büyük servet yaptı. Zamanla polis müdürünün en yakın arkadaşı durumuna ulaştı. Suçları «örtbas» etmede ve korunan suçluların ne gibi eylemlerde bulunacağını saptanmasında önemli rol oynuyordu. Hatta Blonger'in kumar salonu ve polis müdürünün odası arasında direkt telefon hattı bulunuyor, Blonger'in emri ile kişiler tutuklanıyor veya serbest bırakılıyorlardı» (63).

Ayrıca polisçe işlenen suçlar da polisçe kaydedilmediklerinden siyah sayı olarak kalırlar. Örneğin polisin kullandığı yöntemlerden bazıları müessir fiil suçunu oluşturur. Bunlara Amerika'da «3. derece yöntemleri» (64) denilmektedir.

V. NÜFUS İÇİNDEKİ SUÇLULUĞA AİT SİYAH SAYILAR:

Bu grup siyah sayılar, polisçe bilinen fakat faili bulunamayan suçları anlatır. Kamuyu ve yöneticileri ilgilendiren, suçluları ortaya çıkarılan suçlardır. Bu oran yüksek olursa durum tatmin edici-

(62) Von Hentig, 61.

(63) Von Hentig, 57.

(64) Colorado 3. Derece Kanunu, polis veya âmirlerinin tutukladıkları ve yakaladıkları kimselere söz ve hakaretle kötü davranışta bulunurlar, şiddet veya herhangi bir silâh kullanırlar veya işkence vs. yaparak suçu kabul ettirmek isterlerse, 1-4 yıl hapisle cezalandırılmalarını öngörmüştür. Von Hentig, 61-62, dipnot 2.

dir, düşükse daha dikkatli, grel ve etkin önlemler gerekmektedir (65).

Son zamanlarda, bu konuda özellikle Őu iki noktaya önem verilmektedir:

1 — zmlenen ve çözümlenemeyen suçlar arasında ne gibi nitelik ve önem farkı vardır?

2 — zmlenen suçlar polis'in etkili önem alıp olmadığını ne derece gösterirler?

Cambridge'de yapılan araştırmalar, çözümlenmiş ve çözümlenememiş suçlar arasında önemli farkların bulunduğunu belirlemiŐtir. Cinsel suçlar ve yeğinlik suçları, hatta adam öldürme sularının, eğer fail ve mağdurları birbirlerini tanıyorlarsa, çözümlenme oranları daha fazladır. Bilinen suçlular, yani sabıkaları dolayısıyla poliste kaydı olanlar kolaylıkla bulunabildiği halde, bir hırsızlık olayını çok iyi tasarlayarak yapan bir suçlunun ortaya çıkarılması çok gctr.

Yukarıda belirtmiŐ olduğumuz ikinci önemli nokta, polis'in çalışma ve etkinliğinin değerlendirilmesidir. Polise bildirilen suçlardan pek çoğu çözümlenir (66).

İçiŐleri Bakanlığının yayınladığı bir broŐüre göre yurdumuzda suçlularını yakalama oranı Őoyledir (67) :

| Yıl | Yüzde |
|------------|-------|
| 1968 | 95.2 |
| 1969 | 95.6 |
| 1970 | 94.6 |
| 1971 | 94.0 |
| 1972 | 93.1 |

(65) McClintoc, 22.

(66) McClintoc, 23.

(67) Cumhuriyetin Ellinci Yılında Türk Polisi, İçiŐleri Bakanlığı yayını, 1973, s. 15.

VI. SUÇTA GRİ SAYILAR :

Siyah sayıların bir uzantısı olan gri sayılar, polisçe yakalanıp da çeşitli nedenlerle mahkûm clamamış kişilere ilişkin sayılardır. Bunun kapsamına gerçekten masum kişiler olduğu kadar, teknik nedenlerle tahliye edilenler, ve poliste suçlarını itiraf ettikleri halde, çeşitli nedenlerle bir suç iddiası ile mahkeme önüne getirilmeyen failler de girer. Bu alandaki çalışmalar ya Ceza Usul Hukukunun sosyolojik yönleri ya da mahkûm olmuş suçlular ve tutuklanıp da mahkûm olmayanlar, ya da Ceza Hukukunun pençesinden tamamen kurtulan gruplar arasındaki farklar üzerinde durur. Yapılan araştırmalar, İngiltere'de yaş, cinsiyet, sosyal statü, akıl hastalığı ve sosyal uyum gibi niteliklerin suç isnad edilmiş ve suçtan mahkûm edilmiş kimseler arasında çok belirgin farklar gösterdiğini ortaya koymuştur. Gri sayılar mahkûm olmuş suçlulara ilişkin verilere dayanan etiolojik çalışmalar için var olan önemli sınırlamaları ortaya çıkarır. Bu bakımdan ortaya çıkan farklar her sosyal ve hukukî sistem için gözönüne alınmalıdır. Eğer hukuk uygulama sistemleri arasındaki farklar tam olarak bilinmezse, karşılaştırmalı kriminoloji çalışmalarının yanıltıcı olması olanağı çoktur (68).

Yurdumuzda gri sayıların durumuna bir göz atacak olursak: Ağır ceza örgütü olan il ve ilçelerde mahkûm olanlar, beraet edenler, sorgu yargıçlığında men'i muhakeme kararı alanlar sayısı (69):

| Yıl | Mahkûmiyet | Beraet | Sukut, men'i muhakeme, görevsizlik, yetkisizlik, tatil, tecil, birleştirme, vs. |
|------|------------|--------|---|
| 1967 | 276.378 | 74.097 | 128.244 |
| 1968 | 312.159 | 86.023 | 132.378 |

(68) McClintoc, 24.

(69) Adalet İstatistikleri, 1967-68, Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara, 1972, s. 6.

Cumhuriyet savcılıklarında ise (70) :

1 — Açılan kamu davaları :

| Yıl | Ağır Ceza | Asliye Ceza | Sulh Ceza | İlk Soruşturma |
|------|-----------|-------------|-----------|----------------|
| 1967 | 5.629 | 110.110 | 204.574 | 33.506 |
| 1968 | 5.494 | 123.578 | 207.213 | 36.177 |

| Hukuk Mahkemeleri | İcra Ceza | Sair | TOPLAM |
|-------------------|-----------|-------|---------|
| 1.451 | 569 | 1.761 | 363.600 |
| 1.486 | 490 | 2.172 | 381.910 |

2 — Açılmayan kamu davaları :

| Yıl | Delilsizlik | Vazife ve kamuyu ilgilenselâhiyet sızlık | dirmediğinden | Sair | TOPLAM |
|------|-------------|--|---------------|--------|---------|
| 1967 | 148.518 | 26.241 | 73.475 | 16.989 | 265.223 |
| 1968 | 155.583 | 31.685 | 73.783 | 16.148 | 276.199 |

VII. MAHKÛM OLMUŞ SUÇLULARIN SUÇ SİCİLİNDE SİYAH SAYILAR :

Bu grup siyah sayılar, suçlunun bilinen bir suçtan dolayı mahkûm edilmiş olmasına rağmen, işlemiş olduğu diğer suçların polis tarafından bilinmemesi nedeniyle oluşan siyah sayılardır. Bu kişilerin başka suç işleyip işlemediğinin bilinmemesi onun gerçekten başka bir suç işlemediğini mi, yoksa gizli suçluluğu mu anlatır? Çeşitli incelemeler, gerçekten ilk defa suç işleyenler ve önceden gizli suç işlemiş oldukları halde ilk kez mahkûm olanlar arasındaki farklara dikkati çekmiştir. Bu konuda yalnız işlenmiş suçların ne kadarının gizli kalmış olması değil, aynı zamanda onun niteliği,

ağırlığı ve bilinenlerden ne gibi noktalarda ayrıldığı ve nasıl benzerlikler gösterdiğinin de üzerinde durulmalıdır.

Gizli suçluluğun penolojik bakımdan da önemi büyüktür. Cezalar uygulanırken önemli bir yanılığa düşülmekte ve tekrar mahkûm olanlar saptanırken başarı oranlarına, suç işlemekten vazgeçenler ile birlikte yakalanmaktan kurtulanlar da eklenmektedir.

Bu arada şu iki noktayı da unutmamalıdır :

1 — Cezalar cezalandırılma niteliğini kaybedip tretman haline geldikçe, suçlu davranışı gözönünde tutmak kaçınılmaz bir hal almaktadır. Bu tretmanın etkinliği ise, suçların çokluğu durumundaki gizli suçlulukla sıkı bir şekilde ilgilidir. Örneğin hırsızlık sabıkaları aynı olan iki suçludan birinin uyuşturucu maddelere ilişkin suçlarının gizli kaldığını varsayalım: Ceza yaptırımını uygulanırsa, ikisine de aynı cezayı vermek gerekir. Fakat eğer tretman uygulanırsa, gizli suçluluk da gözönüne alınarak ona göre ikisine farklı tretmanlar uygulanır. Bu açıdan «gizli suçluluk» olgusu üzerinde önemle durulmalıdır.

2 — Gizli suçluluk konusunda çeşitli ceza yaptırımlarının da etkinliği üzerinde durulmalıdır. Örneklerle kanıtlanmıştır ki, suç alışkanlığı tümü ile gizli kalınca, suçlu çoğu kez suç işlemekten vazgeçmektedir. Bundan, yasal kovuşturmanın suçluluğu ortadan kaldıracığına artırdığı ileri sürülmüştür.

Bu nedenle gizli suçluların ne gibi farklar gösterdiklerini saptayabilmek için geçmişleri incelenmeli ve işledikleri suçlardan hangileri için kanunî kovuşturma yapıldığı da bilinmelidir (71).

VIII. SONUÇ :

Kriminoloji tarihinde daima mahkûm olmuş suçlu inceleme konusu olmuş, suç ihbarının sosyolojisi ve yasanın uygulanması konuları ikinci plânda kalmıştır. Bugün ise, bu konular büyük önem göstermekte ve suç etiolojisinde ve ceza tretmanında büyük yer tutmaktadırlar (72).

(71) McClintoc, 10.

(72) McClintoc, 4-5.

Tüm istatistik çalışmaları, ancak polis, adliye ve cezaevi kayıtları ile sınırlı oldukları için yetersizdirler. Aynı zamanda bunlar sınırlı beyanlarına dayandıkları için de pek güvenilirlik göstermezler. Çünkü suçlular, kendilerine sorulanlara yanlış cevap vermeyi tercih ederler (73). Bazı suçları ise zabıta bilir, fakat suçlusunu bulamaz. Bazen de suçlu da bilindiği halde usul işlemleri yapıp yargılanamaz. Bundan başka suçlunun bir suçtan dolayı bulunup da mahkûm edilmesine rağmen, başka bilinmeyen suçlarının da bulunması olanağı vardır. «Saklı suçluluğun incelenmesi Kriminolojinin en önemli konularından» biridir. Bunun içinse, mağdur, diğer bir deyişle, suç kurbanı, onun kişisel ve toplumsal nitelikleri incelenir. Suçu mağdurun ne ölçüde kolaylaştırdığı, tedbir alıp almadığı, hatta suçlu ile olan ilişkileri ve onu tahrik edip etmediği araştırılır. Gerçekten de suç kurbanı davranışları ile suçu tahrik eder, ayrıca da çeşitli nedenlerle saklı kalmasına yol açar (74).

İstatistikler ise hep suç ve suçlu gözönüne alınarak yapılır (75). Bunlardan hiçbiri mağdura ilişkin değildir. Halbuki suç kurbanı da bir miktar incelense, siyah sayılar daha da azalır.

Siyah sayıların varlığı gerçeği karşısında şu öneriler yapılabilir: Polisçe saptanan suç istatistiklerinin bir yarar sağlayabilmesi için, bilinme olanağı az olanlar, toplam miktar dışında tutulmalıdırlar. Çünkü bunlar hesaba katılırsa, yansıttıkları, gerçek olmayacaktır. İkinci olarak, toplumca «ciddi» sayılan ve bilinme olanağı fazla suçlara ait endeksler veya endikatörler meydana getirilmelidirler. Bunlar hep «siyah sayı» olgusunu bertaraf etmekte yararlı olabilecek önerilerdir. Fakat bunlar dahi bu sorunun çözümü için yeterli değildirler.

Yapılan ilk çalışmalarda siyah sayı olgusunu tahmin için bazı çabalarda bulunulmuştur. Örneğin İngiltere'de genel olarak suçların yüzde 85'inin, cinsel suçların yüzde 90'ının, yeğinlik suçlarının ise yüzde 30'unun polisçe bilinmediği belirtilmiştir. Bu hesabın doğruluğu ise tartışılabilir. En kötüsü, bunlar polis istatistiklerinin yetersiz yahut da fazlası ile yanıltıcı olduğunu göstermektedirler. Ama hiç olmazsa bazı suçlara bu konuda daha fazla güvenilebileceğini ortaya koymaktadırlar. Bunlar birer tahminden öteye gideme-

(73) Sutherland, 45.

(74) Von Hentig, 30.

(75) Dönmezer, Kriminoloji, 25.

dikleri için, bu soruna bir çözüm olmaktan çok, ancak daha ileri çalışmalar için bir başlangıç olabilirler.

Hukuksal nitelemeye göre yapılan çalışmaların çoğu kez olumsuz bir sonuç vermediği görülmüştür. Örneğin «Londra'da Hırsızlık» adlı çalışmada, bir tür hırsızlıkta siyah sayıların çok yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Bu gerçek daha önce bu suç tüm olarak incelendiğinde fark edilememiştir.

Son zamanlarda Amerika, İskandinav Ülkeleri ve özellikle İngiltere'de doğrudan doğruya siyah sayılara ilişkin çalışmalar yapılmıştır. Bu tür çalışmalar şu hususları ortaya çıkarmaya çalışmalıdır :

- 1 — Ne kadar gizli suçluluk vardır?
- 2 — Gizli suçluluğun niteliği nedir?
- 3 — Bilinmeyen suça karışmış kimseler ve bilinmeyen suçla ilgili kimseler arasındaki farklılıklar nedir? (76).

Kriminoloji ve penolojide siyah sayıların önemli bir yer tuttukları zamanla daha iyi anlaşılmaktadır. Bu ise kriminolojik düşünceye yeni bir boyut eklemekte. suçlu davranış ve ceza uygulaması konusundaki gelişmelere etkili olmaktadır.

Gizli suçluluk incelemeleri ve mağdur incelemeleri bir olgunun iki görünümüdür ve bu nedenle birlikte ele alınmalıdır (77). Viktimoloji ise bugün henüz gelişme döneminindedir. Gizli suçluluğun ortaya çıkarılabilmesi ancak bu disiplinin geliştirilmesi ve uygulanmasına bağlıdır. Bugün ise bu yöntemler gelişmiş olmaktan çok uzaktırlar (78).

Şimdiye dek ihmal edilmiş olan viktimoloji, diğer bir deyişle mağdurbilim, üzerine daha çok eğilinmesi gereken bir konudur. Toplumumuzdaki kişilerle görüşmeler yapılarak, onların farkında dahi olmadıkları veya açıklanmaktan çekindikleri suçlar ortaya çıkarılmalıdır. Bu ikinci nokta hakkında suç kurbanının rahatça açıklamada bulunabilmesini sağlamak ise, ancak onun kimliğini gizli tutarak mümkün olur.

Kurt Weiss'in (79) aksine biz, viktimolojinin önemine inanıyo-

(76) McClintoc, 10-12.

(77) McClintoc, 27.

(78) Dönmezer, Kriminoloji, 30.

(79) Bkz. yukarıda s. 1, dipnot 2.

ruz ve artık bunun üzerinde durulması zamanının çoktan gelmiş olduğu kanısındayız. Suça yalnız failer değil, mağdurlar yönünden de yaklaşılmalıdır. İki yönden edinilen bilgiler ise birlikte değerlendirilmelidir.

Mağdurun ölmüş olması halinde ise, ona yakın sayılabilecek kişilerle görüşmeli, bu şekilde mağdurun durumu hakkında bilgi almaya çalışılmalıdır.

Ancak bu yolladır ki toplumdaki gizli suçluluk ve siyah sayılar asgariye iner.